

„BISER“ izlazi dva puta
mjesečno.

Pretplata na „Biser“
iznosi za društva K 10—
; za učenike i
muallime I K4—; a
za ostale K 8— na
godinu.

BISER

LIST ZA ŠIRENJE ISLAMSKÉ PROSVJETE.

Za oglase plaća se prvi
put za cijelu stranu 20, za
pola 10. za osminu 3, a za
šesnaestinu 1 50 krune. Sli-
jedeća uvrštenja uz popust.
Za prijevode oglasa iz jed-
noga jezika u drugi računa
se 8 kruna po stranici

Innemel-muminune ichvetun!

El-Is1amu jalu ve la jula alejhi!

Pojedini brojevi 30 helera. Rukopisi se ne vraćaju.
== Neplaćena se pisma ne primaju,:

PLATIVO I UTUŽIVO U
Mostaru.

Što se tiče administracije i uredništva lista
trebaslati na adresu: „BISER“, Mostar (Hercegovina)

1. Safer ul-hair 1332.

M O S T A R

1. januara 1914.

Muhamed Hafiz Muftić:

12. Rebiulevela ¹⁾

" — Prigodna besjeda. —

U istinu . . .

Opetujem: zaista . . .

I po treći put velim: zaista . . .

Uz ove teške i kritične dane, kadno su se nad cijeli islamski svijet nadvili tmurni i mrki oblaci, koji - ne znaš— ili nose uništavajući grad, ili blagosovljenu kišu, otvorimo i razglimo svoja ozebla prsa ove mubareć večeri toplim tracima žarkog sunca, koje se rodi prije 1395. godina u vrućoj Arabiji u starodrevnom gradu Meki, a koje i nakon tih trinaest dugih vjekova jednakom toplinom grije one, koji mu se obraćaju!

Kako vam je poznato, čestiti gragjani, običaj je kod prosvijetljenih, kulturnih i naprednih naroda, sjećajući se svojih velikana i duševnih vogja, od vremena do vremena priregjivati spomendane, jer je to okrepa za ljude, što ih uzdiže iz praha svagdanjeg života i daje im poleta za uzvišenije ciljeve.

Pa i mi, težeći za duševnim oživljenjem, sastajemo se, da se sjetimo onog, čiji je život bio početak nove epohe, znamenite za cijelo čovječanstvo.

Ova mubareć večer, 12. Rebiulevela, sabrala nas je ovdje kao vjerne sljedbenike svoga

Pejgambera Muhameda a. s., da ju oživimo i da se njegovom uspomenom osvježimo.

Uzmite, vrijedni drugovi, na dobrostivo znanje, da ovaj put ne ću biti kroničar. Ne ću vam opisivati njegova trinaestgodišnjeg naučavanja blagom riječi u njegovom rodnom mjestu Meki, skopčanog sa tolikim tegobama i opasno stima, koje je snosio herojičkom strpljivošću; niti ću vam nizati ratne dogagjaje od deset godina za vrijeme boravljenja u Medini, koje je sa svojim vjernim Ashabima vodio nenatkriljivom hrabrošću, umom i bistrinom trajno protiv brojnijem, fizički i materijalno jačem neprijatelju, jer će biti od toga svega i vama dosta poznato. Nego ću ovaj put ovu svoju besjedu začiniti sa nekoliko zgoda ili anegdota i bilježaka iz njegova domaćeg, privatnog i društvenog života.

Promatrajući njegovo ogromno djelo i tok javnog života u teškoj i neprekidnoj borbi od 24 godine poslanstva, prikazuje nam se njegova pojava u obliku isključive ozbiljnosti, da ne rečem grube strogosti i energije. A megjutim, obratno tome, on bijaše u privatnom životu vrlo ugodan i pitom, finih i privlačivih osjećaja i vladanja.

H. Alija r. a. u svom opisu izmegju ostalog veli: „Ko bi ga prvi put vidio, osjetio bi naprama njemu strahopoštovanje, a kad se kogod s njime više upozna, zavoli ga“.

Mnogo je navoda, koji utvrguju, da je bio u privatnom saobraćaju vesela i osmjehnuta lica.

U jednoj tradiciji od H. Ajiše r. anha, ovako se Alejhisselam prikazuje: Niko nije bio ljepše

¹⁾ Ovu je lijepu besjedu držao u užem krugu na 12. Rebiulevela o. g. u čitaonici vrijedni islamski prosvjetni radnik gosp. Hifzi ef. Muftić, kadija iz Bos. Novog, pa ju i mi u „Biseru“ donosimo, uvjereni, da će u njoj muslimani naći krasne pouke.

ćudi od Božijeg poslanika a. s. Nije ga niko od ashaba ili od ukućana dozvao, a da se nije odazvao sa: „Lebbejkje“, što bi smo mi rekli „lepe“, a što ima značiti, „slušam te“.

Enes bin Malik r. a. pripovijeda: „Služio sam Božijeg poslanika a. s. deset godina. I nikad mi ne reče niti „uf“; ako sam nešto učinio, nikad mi nije rekao: „zašto si to učinio“, a ako sam što propustio, nije mi nikad prigovorio: „zašto si to propustio?“

Osim što nije nikad udario niti sluge niti žene, Muhamed a. s. je sobom krpio svoje haljine, popravljao obuću, meo kuću, muzo ovcu, kolinčio devu, polagao blagu, jeo sa slugom, donosio kupljene stvari iz čaršije.

Nije izabirao jela, nego što bi mu se donijelo od jela, to bi jeo, makar bilo i bajato.

Ovaj skromni i priprosti život ne treba pripisivati tome, da su okolnosti bijede prisiljavale Pejgambara na ovaki način života. On je toliko puta bio u položaju i prilici da se obogati, ali nije htjeo. Sjetimo se, da se je prvi put oženio sa bogatom udovicom H. Hatidžom r. anha. A prije ženidbe, radeći sa njezinim imetkom, pokazao je, da je umio biti i valjan trgovac. U prvim godinama njegova poziva nudili su mu mekanski prvaci poimence na usta Utbe bin Rebia, veliki imetak, da napusti naučavanje nove vjere. On je tu ponudu otklonio. Pa kasnije u Medini toliki je ratni plijen prošao kroz njegove ruke, a da se nije htjeo obogatiti.

Jest, dolazio je u posjed tolikog imetka, da je drugim davao u jedan put po 100 deva. Nu, što je došlo, to je drugim razdijelio, ostajući u takom stanju, da mu je ječmeni hljeb bio redovita hrana. Rekao je: Kad bi u mene bilo zlata kolik Uhud planina, ne bi me veselilo, da kod mene prenoći i jedan dukat osim onog dukata, što bih ga sačuvao porad svoga duga.

Pa kao kod kuće, tako i izvan kuće bio je dobar i blag, idealan drug i prijatelj. Svakog je dozivao po arapskom običaju počasnim imenom i koje je pojedinom od ashaba bilo najmilije. Kod susretanja prvi je nazivao selam, prvi je pristupao da se rukuje. Kad bi gdje došao, sjeo bi, gdje bi našao prazno mjesto. Ne bi nikom presjecao govora, doklegod ne bi kogod prekoračio gra-

nice. A tad bi ga spriječio ili bi ustao odatle.

Nije dao da se ustaje ispred njega; nije se dao u ruku ljubiti. Ebu Hurejre r. a. kazuje, da je bio uz njega, kad mu je jedan čovjek pristupio, da ga u ruku poljubi, našto on trgne ruku i reče: „To čine Adžemi prema svojim carevima, a ja nisam car. Ja sam jedan čovjek od vas (iz vaših redeva)“.

Džerir bin Abduilah r. a. veli: Nikada me Božiji poslanik a. s. nije zastidio od kako sam primio Islam, i nije me vidio, a da nije bio veseo i osmjehnuta lica. Šalio bi se sa svojim ashabima, sastajao se, razgovarao. Zabavljao se je sa njihovom djecom, okupljao ih i posagijvao u svojoj sobi. Odzivao se je na poziv slobodnog čovjeka, roba, robinje i najvećih siromaha. Oblazio bolesnike i na kraj Medine.

Ako bi mu kogod došao za kakovu potrebu, ne bi ga povratio, što mu ne bi potrebu namirio ili barem lijepom riječi otpremio. Dapače kad bi ga i robinja, ma čija bila, uzela za ruku, odvela bi ga dokle hoće, dok bi joj posao svršio.

Kazuje se, da je Alejhisselam rekao: „Neka mi od mojih ashaba nikoji ne kazuje ništa od drugog, jer ja volim, da megju vas izagjem, a ja sam čistih (zdravih) prsa“.

Svoju je rodbinu oblazio i ugledao, bez da bi protežirao i odlikovao one, koji su bili bolji i vredniji. I rekao je: „Ta i ta porodica nije da su oni kod mene bolji, ali ih ja oblažim radi rodbinstva“.

Osobito mi je naglasiti, gospodo moja, jednu njegovu značajku, koju bi trebali naročito danas, uvijek imati na pameti, a ta je: opraštanje za nanesene nepravde, za koje se nikad nikom nije osvetio. Jedino ako bi se kogod ogriješio o Božiju zapovijed, tada je bio strog sudija u smislu ajeti kjerime.

Inače je opraštao pogreške i preko njih prelazio veledušno. Dogje jedan put jedan Arabija, vodeći dvije deve, i osoro potegne za ograč Muhameda a. s., pa reče: „Muhamede, natovari mi ove dvije deve od Božijeg imanja, što je kod tebe. Što bi mi natovario, ne daješ mi ni od svog imetka niti od očinog“. Pejgamber a. s. ušuti, pa će malo kasnije reći: „Ovo je imetak Božiji, a ja sam njegov rob... O Ara-

bija! Tebi će se odmazditi, što si mi krivo učinio!“ „Ne“, odgovori Arabija. On ga upita, za što, a Arabija odgovori: „Za to, što ti zlo ne vraćaš zlim“. Muhamed a. s. se nato nasmije, a ovom čovjeku natovari jednu devu ječma, a jednu hurmi.

U bitci na Uhudu njemu je izbijen zub i bio je ranjen u lice. Neko od ashaba mu reče, zašto ih nebi prokleo, a on odgovori: „Ja nisam poslat, da budem proklinjao, već sam poslat, da od Boga svijetu dobro išćem i da budem blagoslov- Bože moj, ti uputi moj narod na pravi put Zaista oni ne znaju“.

Takih bilježaka ima dosta, ali se mi zadovoljavamo sa ova dva primjera.

Bilo je časova, kad se je njegova velika i plemenita duša ganula do suza. Vidili su ga suznih očiju na mezaru njegove kćeri. — Kad je umro Osman bin Mazun r. a., poljubio ga je, a suze su mu potekle. Ovaj Osman je jedan od prvih, koji je odmah u početku primio Islam, a umro je koncem druge godine po Hidžretu.

Još je u njega bilo jedno svojstvo, koje ga čini simpatičnim i ugodnim u društvu. Onaj, koji to svojstvo ima pri sebi, uvijek će imati više društva, nego onaj, koji je vazda namrgogjen. Nevina šala, bez sarkazma i uvredljivosti, lijep je ures duše. I naš Pejgamber a. s. imao je običaj i pošaliti se sa svojim ashabima, r. anhum. Samo šta ima, njegova šala bila je vazda istinita, nije sadržavala ni truna lažljivosti. Na primjer: Enes bin Malika r. a., kojeg je majka kao dječaka od deset godina dovela Pejgamberu a. s., kad se doselio u Medinu, zvao je katkad: „Ja zel-uzunejn!“, t. j. O ti, što imaš dva uha! — Jedna starica reče, da joj Pejgamber a. s. učini dovu, da unigje u dženet. On joj odgovori, da baba ne će unići u dženet. Na to baba počne plakati, a on joj onda rastumači, da ona u staračkom obliku ne će unići u dženet, nego pomlagjena. Za tim prouči: Irina enše'nahunne inšaen fe džealna hunne ebk'jaren uruben etraben". (Mi smo te ljepotice stvorili posebnim stvaranjem; učinili smo ih nevinim, muževima dragim i u njihovom dobu).

Kako vidite iz ove nekolicke bilješke, naš Pejgamber a. s., kao što je bio velik i nenat-

kriljiv kao javni radnik, isto je tako bio i u privatnom životu nesravnjivo ugodan i pitom, domaćin, drug i prijatelj. A tim sveukupnim odlikama i izveo je svoje veliko djelo, za koje ga je dragi Bog poslao kao blagoslov za sav svijet

*

Jest, pri našem Pejgamberu Muhamedu a. s. su se združile sve vrline i odlike duha u najsavršenijoj formi. I zaludu ćeš listati istorije svih naroda iz sviju vjekova, ne ćeš mu naći ravnog.

Dok Muhamed a. s. može biti kao uzor u svim vrlinama, dotle drugi velikani proslaviše se samo sa nekim odlikama svoga duha, i tim što su se rodili u prilikama, prikladnim za uspjeh, ili se najprije razviše naobrazbom, a okolnosti im pomogloše.

Na primjer Sultan Fatih. Rodio ga je veliki car Murat II., na gotovo je prijestolje zasjeo, pa je tako bio u povoljnim prilikama, da razvije svoj osvajalački talenat. I — gospodo moja — krijepio je svoju dušu naukom svoga Pejgambera a. s.

Slavni Isaak Newton najprije je svršio sveučilište u Cambridge-u, a kasnije je bio profesor u istom. Proslavio se je samo kao velik astronom i otkrivač zakona o gravitaciji, Napoleon Veliki, zaista jedan od najvećih - vojskovogja, da nije predhodno svršio vojničku školu, zar bi u opće postao generalom, zatim prvim konzulom prve francuske republike, a napokon carem. Pa kakav njegov svršetak bijaše! Njegov genij ne očuva ga od propasti, Njegova mi. sudbina izgleda kao onog orijaša u jednoj priči, koji, ne znajući šta će učiniti sa svojim prejakim rukama, sam se udavi, Slavni Likurg i Solon dadoše državne zakone, svaki samo svojoj državi, pravo rekavši svojim gradovima, Sparti i Ateni, A pogledajmo djelo Muhameda a. s.! Rogjen kao sirota, bez naročita odgoja, nije naučio ni pisati, a šta sve učini! Na velikom prostoru Arapskog poluostrva, dugu dva mjeseca, a široku jedan mjesec dana puta, ujedini cijeli arapski narod, do tada rasut, neobuzdan, poludivlji, i iz temelja osnova državu, davši joj i temelje državnog uredjenja. A osim toga, nauči svijet

u jednoj svjetskoj vjeri, koja sama sobom — bez propagande — uvijek stiže sljedbenika, ne samo među divljim plemenima srednje Afrike, nego i među najvišim krugovima najprosvjetljenijih nraoda.

Ako zamislimo Muhameda a. s. i druge svjetske velikane prema njihovim djelima, to nam se ostali prema njemu pokazuju kao patuljci prema divu. Jest, drugi su svjetski veliki sjajne zvijezde prvog, drugog, petog, de setog reda na vedrom nebu, koje nas ljetnim blagim noćima svojim treperenjem dragaju i zanose u priče Hiljadu i jedne noći, nu koje gube svoje svjetlo, kad se On, žarko sunce, pomoli na obzorju, da kroz studeni svemir svojim toplim zrakama obasipa ovu hladnu grudu, da ju oživi.

Ovaj veliki Arap, ovaj najveći čovjek, kakvog nije druga majka rodila, izveo je najveće djelo, na svijetu nevigjeno, i mogao je to izvesti, jer ga je — ne ljudi, nego — Bog Sve-mogući uzgajao i zadahnuo svojim vječnim slovom.

*

Ebu Talib, amidža, Pejgamberov a. s., kod kojeg je on i odrastao i koji ga je štitio dok je bio živ, kad je bio na smrtnoj postelji sabere kurejške prvake i u svojoj oporuci, što ju je pred njima izgovorio, izmegju ostalog reče i ovo: „I ja vam preporučujem, da Muhamedu činite dobro, jer je on megju Kurejšijama El-Emin t. j. pouzdani, a megju Arapima Sidik t. j. pravedni. I pri njemu su sve vrline, koje vam preporučujem. Budite njegovi pomagači, a njegovom društvu zaštitnici. Tako mi Boga, niko ne će poći njegovim putem, a da se ne će upraviti (biti kako treba), i niko ne će primiti njegovu uputu, a da ne će biti sretan",

I zaista je tako!

S toga neka je naš Pejgamber a. s. naš prvi ideal. Pa slijedimo ga, ne samo formalno vršeći neke vjerske propise, nego u svakom pogledu i u svagdašnjem životu, primajući ga duši onako srdačno, kao što je on bio srdačan naprama svakome, naročito naprama svojim ashabima i svojim sljedbenicima.

Budemo li njegovi pravi sljedbenici, to — i ako su nas poklopili mrki oblaci — i nama će

se razvedriti i razgaliti. I sa Božijom pomoći, ne će biti zapreke koju ne ćemo moći ukloniti s puta boljoj sreći, i sa pouzdanjem ćemo moći pogledati u budućnost.

Ovaj optimizam izriče i perzijski poznati pjesnik i filozof Šejh Sadi u stihovima:

„Či gam didari ummet ra kji bašed čun tu peštiban Či pak ez mevdži bahr anra kji bašed Nuh kještiban". (Kakvu brigu da imaju sljedbenici, kad si im ti zalegje; ta kakova je bojazan od morskih valova, kad je Nuh lagjar.)

Otvorimo dakle svoja srca blagotvornim tracicima, što se ove mubareć večeri prosipaju od spomena našeg velikog i dobrog Pejgambera Muhamed alejhisselama!

Šemsudin Sarajlić:

Čobanče.

(Nastavak.)

On je pogledao u jagluk, natopljen njezinom svježom krvi, koji bi radije imao, nego sve na svijetu, i zamolio je potresno:

— Daj mi ga s a d ?

A ona se uzmučila, pa kimnula glavom, te će reći šapatom, oborivši pogled niče

— Ne, ne mogu, dok ga operem; drugi put, ako hoćeš, i deset drugih.

Salko klonuo, spušća ibrik i čekaše, dok se djevojke okrenu.

Prigjoše i poliše Kadi, uzeše od Salke metvicu i povezaše joj ruku. Krv se ustavljala i djevojke se razvedriše. Jedna će reći:

Da ne bi onog čobančeta, ne bi smo znali, šta ćemo ti raditi.

— „Čobančeta . . .«. ponavljao je Salko sebi u glavi, Svi me samo tako znaju. Mlad — lud. Eto, i opće s njim nezazorno. Sigurno ne biše bile takve prema kakvom pravom momku.

A Kada? Je li ga razumjela? Sigurno jest, pošto mu je pravilno odgovorila, makar i neumjesno.

U tome je došao mobi ručak. Djevojke su sjele jesti, dok je domaćin svezao jedan snop, da proba uža. Onda je i on otišao u hlad, a Salko sjeo na snop i odatle se ponešto s njim razgovarao.

Djevojke ga zovnuše, da s njima jede. On odbi, veleći, da je ručao. Na to će jedna djevojka reći Kadi kad su jele pitu:

— Kado! Ovo je čobanče tebi valjalo. Pošalji mu malo pite.

Kada ga je pogledala s osmjehom:

— Hoćeš li pite?

— Ne ću, — odgovori Salko.

Nu, jedna djevojka mu ipak donese u sahanu jedan komad:

— Evo, poslala ti Kada.

— Hvala joj; nijesam gladan.

— Ama uzmi.

— Ne ću.

— Djevojka se povrati do sofre. Ali sad je Kadaustala, ponukana od drugarica, uzela sahan i pošla prema Salki. Nije se ni malo od njega zaklanjala, već se sva rumenjela s nekog unutarnjeg nemira.

— Uzmi od mene! — govorila mu je potihom, do lazeći. On je vrtio glavom

— Ne ćeš od mene?! Uzmi, kajaćeš se

— Daj mi jagluk.

— Što će ti?

— Da ga na srcu nosim.

Kadi preletje rajan smiješak oko usana, a onda joj udariše plamenovi uz obraze. Obori pogled zemlji i ni-emo mu pruži sahan, pa se još jedan put osmjehnu.

Salko je šutio i mrko pogledao preda se.

— Uzmi! . . . mehko će mu Kada.

— Ne ću! . . . Ne ću od tebe! — reče glasno

Salko ustade i okrenu u šumu.

Domaćin se je nalakćivao u hladu, kao da ništa i ne vidi. Djevojke, koje čuše zadnje Salkine riječi, zastao doše u jelu i pogledaše se zagonetno. Kada gledaše čas dva nijemo za Salkom, a onda ga milo zovnu:

— Čobanče!

Nu on se i ne okrenu, makar da mu je dugo zujao Kadin moleći glas u ušima.

VII

Ljupki jesenski dani iza ove mobe rashladili su, istina, donekle Salku od prvih velikih osjećaja ljubavi preko ljeta za Kadom. Ali tim više počela su mu sad cvjetati čuvstva, neiskazana poetična čuvstva, koja su upijala u njegovu dušu svu ljepotu jesenskih milih, sunčanih dana, jecanje gora u sjenkama raskidanih bijelih oblakova, što su se kao velike stijene vidjeli ovdje ondje na čistom plavome obzorju, šuštanje žutog opadajućeg lišća, ogolijevanje i opušćivanje prirode i t. d.

U takim danima napajalo se Salkino srce nekom novom slašću, tihom ali jedrom, i kucalo snažnije sa svoje ljubavi prama Kadi, koju sve to slagje ćutijaše, što je osjećao tajnijom. Ponekad bi se toliko razblažio, da mu se pričinjalo svejedno: voli li njega Kada, ili ne. On je nju ljubio i ta slast ljubavi bila mu je dosta, da bude previše blažen. Ipak ga je sada vuklo, da progje po nekad sa stadom preko brda prema Kadinoj kući, ili s njim sagje do rijeke, da ga napoji. Svejedno bi mu bilo, da bi gdje i Kadu vidio, ne bježi od nje, jer mu se nije više tako okrutnom pričinjala od mobe, pošto je dosta premišljao kasnije o njezinom tadanjem

držanju. Tako je jednoga dana, kada je dogonio na rijeku stado i tudi opazio dvije djevojke, sišao smjelo do rijeke pred njih i pogledao ih. Došle su po vodu; jedno je bila Kada. Druga mu se javila: '

— Hoćeš li koju jabuku?

Kada se na pola zakrenula od drugarice, a on je dobro vidio, kako sa strepnjom očekuje njegov odgovor

— Hoću, — osmjehnu se Salko.

A u Kade sinu lice neiskazanom milinom i ona pogleda krišom na Salku s velikim veseljem. Kadina drugarica prebaci Salki jednu jabuku i pruži ruku prema Kadi, da joj još dadne.

— Izrazbijaće mu se, ako mu ih tako bacaš, primjeti Kada.

— Ja kako ću? Hoćemo li ovako u jagluku sve od jedan put? — pitala je drugarica.

— Makar, — kaže Kada, zavezujući jagluk, pa će dodati ispod glasa: Pitaj ga, hoće li još . . .

— Hoćeš li još jabuka? — okrenu se djevojka Salki.

— Dar nije težak, — odvrati Salko, pritjavajući uzbujenje radi onoga, što je imalo uslijediti, pošto je vidio, šta se sprema. A na to je Kada, ošinuvši ga veselo svojim platnenim pogledom, prije nego joj se mogla drugarica pravo i okrenuti, zavatlala snažno jaglukom jabuka i gruhnula ga njim u prsa. Salko pritišće rukama jabuke na srce i — dok vidjaše, kako drugarica gleda začudno Kadu, a ova njega svesrdno - prige se brzo i poljubi jagluk, nov, navezen poput njegovog.

— Šta to? — pitala drugarica Kadu.

— Ništa, — ozva se Salko, — evo jabuke su u mojoj ruci. Djevojka se čudila, kako se čas prije staniše preko vode, a onda je tražila od Salke, neka im povrati jagluk.

On pogleda u Kadu, a ona se samo osmjehnu, kao da će reći: »šut! ti!«

— Vrati nam jagluk, — govorila drugarica, pa ću ti nešto kazati.

— Znam ja to, da je samo onako... odbijao Salko

— Nije, vjeruj mi, već ću ti baš kazati.

— Pa kaži, ja ne ću veresij-e.

Eh, eto, doći ćemo ti prekosjutra u blizinu na sijelo.

— U Medice.

— To je meni svejedno? — pogleda on u Kadu.

— Pa možeš i ti doći, — kaže Kadina drugarica.

Da vam donesem jagluk? — šalio se Salko.

Ah, pa zar ga ne ćeš sad povratiti? Kada se sage do suda, da nosi vodu, kao da je sve kazala, što je htjela tudi kazati. Salko joj je razumio, pa će odgovoriti drugarici'

— Van da ako tamo.

— Ali ja ga tamo ne smijem iskati. Zar da sve mu svijetu kažem, da smo ti davali jabuka

— Ne brigaj ti, — umirivao je veselo Salko,
to ne će niko znati.

— Ali si ti čudan, — zgedala ga djevojka
pravo čobanče.

— Makar, — osmjehnu se on.
(Nastaviće se).

J. Tanović:

In memoriam tiranno.

; „Zapisci jednog roba“.

Zar ja ću trpjet ropstvo i sramotu?! —
Klonuti volim pod bremenom svojim,
No načut samo o sramoti koju!
Zar ja da sličim puzavome skotu?!

Ne! nikad ne ću pognut šiju svoju
Pred tvojim bičem, tiranine silni,
Ni tražit milost, volim poginuti,
A biti hajduk za nepravdu tvoju.

Sramota demon života je moga,
A ropstvo vatra, što užiže mržnju
I crven plamen, što osvetu piri,
Da smrvi posluh roba kukavoga.

Ja mrzim vruga ropstva i sramote,
Kumiri moji ponos su i snajja
I život onaj, što prkosit znade
Tiranskom licu, bez sjene dobrote.

— Upamti dobro, tiranine strašni,
Rob traži život slobode i mira;
Odmazda sili vulkanski se sprema
Još ček poklik iz grudiju mračnih.

Muhamed Ferid Vedždi:

Muslimanska žena.

S arapskog prevodi: **Edib Tešnjak.**

Gosp, pisac „Emancipacije žene“ veli: — „Da dokažemo napredak američkih žena, dovoljno nam je reći, da se iz statistike, pisane god. 1880., razumije, da je broj žena, koje se bave samo znanošću i književnošću, dosegao do 75% a broj onih, koje se po trgovinama nalaze, do 63%, te broj onih, koje su zaposlene obrtom i industrijom, do 62%“.

Ali gospodin pisac nije htio ni iz daleka natuknuti što god o onim socijalnim ubitačnim opačinama i nevaljan-

štinama, što ih ovo stanje prouzrokuje. To su one opačine i zla, koje iz točnih statistika poznaje svaki poznavao stanja i prilika u onim zemljama. Mi ćemo ovdje navesti jednu opasku gospođe De Afrinao o napretku američkih žena na polju umjetnosti i književnosti. Ona u svojoj smotr „Enisul-Dželis“ od 30. septembra 1899., pošto je navela statistiku o napretku američkih žena u književnosti i umjetnosti, ovako piše:

— „Ali jasno je, da sve što više žene napreduju u znanostima, to muškarci sve više umnožavaju raspust braka, a to se najviše dogagja u Sjedinjenim sjevero-američkim državama. Tamo je raspust braka zauzeo najšire dimenzije, koje nije zauzeo u islamskim i ostalim zemljama“.

Mi ćemo o ovoj velikoj opasnosti, koja se iz bračnog razvoda ragja, govoriti na posebnom mjestu, kad navedenio one strahotne statistike o njemu. S toga ćemo se čuvati, da ne duljimo i samo ćemo reći, da mi ne mislimo, da bi žena bila kod muža za to omražena, što bi se bavila naukom i književnošću. Ono, što nju čini niskom i odurnom, nije ništa drugo, nego njeno nastojanje, da se s muškima natječe, u njihovim, vanobiteljskim poslovima.

Iz ovog svega slijedi zaključak, da republika Joming nije onaj uzor, koji bi u ovom pitanju vrijedilo oponašati, jer kad bi tako bilo, onda bi prije nego iko za njenim se primjerom povele Sjedinjene sjevero-američke države, koje su cijelu zemlju uvele u sferu kulture i bogatstva.

Možda će se nekoji čitatelj ovom čuditi i pitati se, kako su te američke države, koje najviše promiču slobodu, mogle nehajno ovaj zakon zanemariti i pustiti, da ih druga država u tom preteče. Ali ako bi taj čitatelj saznao glavni uzrok tome, odmah bi se prestao čuditi. Ta vlada američkih država je ovaj zakon dijelom prokušala, pa ga je onda ukinula, kad se je na svoje oči osvjedočila o velikim njegovim štetama.

Godine 1870. osnovalo se je pod predsjedništvom gospođe Martin jedno opasno društvo od samih žena, te počelo tražiti za žene politička prava, a u tom ih dapače potpomaganu i mnogi muškarci iz političkog svijeta, koji su opravdavali mišljenje tog ženskog društva prije, nego su o njemu i njegovim posljedicama razmislili. Poslije su članice ovog društva počele držati javne govore na skupštinama, pisati članke po novinama i voditi žestoke rasprave s vogjama pojedinih političkih stranaka, navodeći dokaze proti njihovu mnijenju, dok na koncu nije zaključio parijamat, da se i ženama politička prava podijele.

Iza toga je u godini 1872 gospođa Martin kandidirala na predsjedništvo republike, te je bila izabrana i u svoje ruke preuzela prvo mjesto u državi. Nu nije se mogla dugo održati, jer su je kroz kratko vrijeme napustile njene drugarice, te je među njima nastala najveća protivnost i borba. Napokon je država ovaj zakon zauvijek ukinula. Ovaj poznati dogagjaj u povjesti Sjedinjenih država opširno je opisan u 18. svesku „Revije revija“.

Megjutim ja ne mislim, da o ovom pitanju treba diskutirati, jer da je republika Joming htjela ovaj zakon ukinuti, to bi mogla vrlo lahko učiniti, kao što su Sjedinjene države učinile.

Ovakove pak lažnim ruhom odjevene teorije ne mogu se nikako nazivati slobodom po juridičkoj terminologiji. To nije sloboda, nego jednostavno odstupanje muža od svojih nekih prava, koja on može kad god hoće povratiti, bez da se boji kakovoj djelotvornoj protivštini.

Mi u ostalom ne tvrdimo to u sumnji; prije nam je filozof Prudhomme rekao, da ne prihvaća ove pretjerane slobode, koju nazivaju „emancipacijom ženskom“, pa dalje ovako nastavlja:

„Ja ne samo da nijesam pristaša ženske emancipacije, nego sam — ustreba li — najveći zagovornik običaja, da se žena zatvori, a naravno je, da čovjek može taj zatvor provesti, samo ako hoće, t. j. muškarac kadgod hoće, može ženu lišiti slobode“.

Autor „Ženske emancipacije“ veli:

— »Ovo je u najkraćim potezima historija žene, koju ćemo mi u dvije-tri riječi prikazati. Žena je živjela slobodna u prošlim stoljećima, kad je ljudstvo bilo u svojoj kolijevci. Poslije, kad su se porodice počele osnivati, ona je pala u pravo ropstvo; a još poslije, kad je ljudstvo krenulo putem civilizacije, promijenila se je forma ovog ropstva i nekoja su ženska prava priznata. Ali je žena opet bila osugjena, da trpi apsolutističku volju muškarca, koji joj nije dopuštao, da se koristi onim pravima, koja im je on dao. Iza toga, kad je čovječanstvo postiglo današnju visinu kulture, žena je postigla potpunu slobodu i s muškarcima se izjednačila u svima, ili u većini prava. To su vam eto četiri faze razvoja ženske slobode, prama kojima stoje četiri epohe u historiji svjetske civilizacije“.

Pisac „Ženske emancipacije“ tako veli, ali ni riječice nije rekao o tom, kakovo je stanje žene bilo u razdoblju te samostalnosti, kako se je žena poslije te slobode — kad se je porodica osnovala — zadovoljila ropstvom i napokon, kako se je ta društvena revolucija dogodila. Ako se ispitivač malko potrudi sa željom, da sazna sva ova pitanja, opaziće, da svako od napomenutih razdoblja imade neka svoja stanja, koja su od njega neodjeljiva, pa kad bi se žena htjela povratiti u jedno od tih razdoblja, bezuvjetno bi se morala pokoravati njegovim potrebama i ustanovama.

Prama tome, kad i sam gosp. pisac „Emancipacije žene“ vidi, da se civilizovana žena trajno povraća prvashnjjoj samostalnosti, onda bi trebao pristati i na ona stanja, koja su bila nužda onog vremena.

Pogledajmo sada, kakova su ta stanja bila!

U enciklopediji devetnaestog stoljeća, govoreći o ova četiri razdoblja, veli se ovo:

Iz ovoga se razumije, da je prošlo jedno vrijeme kojemu nijesu bili poznati porodični zakoni i kad je žena bila slobodna od sviju veza i potpuno samostalna o tom razmislite!) Megjutim je ona bila do krajnjih granica ponižavana. Kad se je poslije počela porodica

osnivati, položaj se je žene sasvim promijenio, jer ona je već stupanjem u porodicu, svoju samostalnost izgubila: ali je prama tom stekla jedno moralno središte, što ga prije nije imala“.

Eto iz ovog sociološkog razmatranja saznajemo, da je žena u doba svoje samostalnosti bila u krajnjoj bijedi i poniženju. Dakle, ako ona želi, da opet postigne tu svoju samostalnost, nek radi i nastoji svoju želju ostvariti, Mogao bi sada neko reći:

— „Ovaj sadanji pokret za samostalnost i slobodu žena nije skopčan s ničim, što bi porodicu porušilo, kao što je to prije bilo; s toga žene ne će biti prezrene i ponižavane, ako svoju slobodu izvjošte“.

Mi na to odgovaramo:

— „Istinu je rekao, ko je ustvrdio, da se povjest sastoji od ponavljanja istih dogagjaja, jer žene u svima, civilizovanim zemljama nastoje danas, da brak pokvare, te u tu svrhu ogromne knjižurine sastavljaju. U 18. svesci „Revije revija“ stoje ove riječi:

— „Vrlo je jasno, da je brak, kojeg su naši očevi smatrali nužnim, sa sviju strana bio izvržen silnim potrebama, jer intelektualni napredak žene, te svakodnevno proširivanje njenih prava i njena silna težnja za izjednačenjem s muškarcem, ugrožava naše teorije o braku, što smo ih mi naslijedili. Napuštanje braka i težnja za raspustom od strane ljudstva — to su dva važna pitanja, koja svakim danom sve više napreduju u Americi i u svima evropskim državama; a sva ova stanja ženska pokazuju nam jednu socijalnu bolest, koja mora zakonodavce pobuditi, da ju radikalno liječe“.

Ove su lijepe riječi zaključak, stvoren na dubokoj sociološkoj analizi. Megjutim mi ne držimo nemogućom stvari, da će neki dio žena jednog dana postignuti ovu apsolutnu slobodu i samostalnost. Ali one će se tada baciti u najteže ropstvo i na najniži stepen bijede i mizerije. Ali nama — muslimanima, — kojima ništa ne manjka osim mudrosti, što no ju moramo uzeti, gdje god je nagjemo, ne priliči se, da prihvaćamo ikakove običaje, prije nego potanko ispitamo sve ljudske dogagjaje i prilike. Jest, mi moramo otvoriti oči i pažljivo promatrati svjetske odnošaje i prilike, da se pred nama otkriju sve koristi osmjehnuta lica, a sve štete s grubim i grdnim izgledom, te da što je korisno primimo, a što je štetno odbijemo.

Svakako nama naš Bog preporučuje, da ispitujemo historiju prošlih naroda, da istražujemo uzroke njihova opadanja i propasti, kako se ne bi kao oni strovalili u ponor ništavila.

Eto, mi smo se ovog puta malko držali, pa smo vidjeli, da je ženska apsolutna samostalnost uzrok i njene i muške nesreće. S toga se eto mi moramo oprezno čuvati, da se ne bacimo u ovaki opasan vrtlog, te moramo za poboljšanje ženskog položaja tražiti drugi način, kako ne ćemo ni u čem prestopiti granice Božije mudrosti i ljudske prirode.

(Nastaviće se)

A. Hifzi Bjelevac:

Pod drugim suncem.

(Nastavak.)

XXIII

Ni hrgjavo vrijeme, ni snijeg, ni neprolazni put do Küçükçekmege nije mogao smesti Rifatbey-a . . . Kolima došao do blizu dvorca, koji se pred njim u sjeni večer njegov sunca kočio na jednoj ovišoj strmini opasan velikim zidovima. Rifatbey u bilo čudnovato pri duši. Osjećao nešto neizvjesno; nešto ga tištilo. Okolo njega bilo je sve mrtvo, bez života! Čitava okolina, doklen je oko mogo pregledati, bijaše pokrivena snijegom. Nebo se nije vidilo od velike oluje. Rifatbey je koračao lagano, ostavivši kola podno brijega, jer nijesu mogla uz neuregjen i zapušten puteljak, koji je vodio Sarianovu dvorcu.

Ovaj dvorac doživio je čudni historiju. Sagradio ga prije stotinu i nekoliko godina jedan talijanski poslanik. Za onoga mističnog doba pričalo se o ovom dvorcu čudnih stvari. Okolišni vlastelini pripovijedali, da se u njemu za nekoliko godina nije nikad po čitave noći dunulo svijetlo. Veselja i pjesme bez kraja i konca orile se iz tog čudnog dvorca. Nekakvi ljudi dolazili iz Carigrada i teferičili. U ponoći prolazila često muzika kroz ubavo seoce, a za njom žene u polunagim i gospoda u čudnim odijelima. Gorile baklje i osvjetljivale noć. Dolazili nekakvi putnici u lagjama morem i ostajali tu po više dana; igralo se i pjevalo . . . Za tim opet odlazili, a da nije niko znao, ni ko dolazi ni ko odlazi . . .

Jedne večeri došla vojska, opkolila dvorac i pohvala goste. Te noći vidili neki seljaci, kako vode pod puškama i golim sabljama sakupljene goste talijanskog poslanika.

Iza toga nestalo svega. Dvorac opustio . . . Korovlje naraslo po lijepim vrtovima, a mjesto pjesme i muzike - gakale švrake i vrane ispod streha čudnovatog dvorca.

Do nekoliko godina kupio dvorac sa svim posjedom oko njega nekakav Adžem, takogjer čudak, o kojem su pripovijedali, da se bavi alkemijom. Neki su govorili, da i gjavole sakuplja, da mu pomognu pomoći, kako će kamen i željezo u zlato pretvarati. On je bio miran. Nije nikud izlazio, niti je koga puštao u dvorac, osim svoje dvije kćeri — dvije jednake bliznice, koje su oživljavale mrtvilo u dvorcu i okolo njega.

Jednoga dana nestalo Adžema i njegovih kćeri — i dvorac ostao prazan skoro pedeset godina.

Poslije se naselio jedan Englez i popravio dvorac. Poslije njegove smrti prešao dvorac u posjed njegovih rojaka u Engleskoj, koji su ga od vremena do vremena iznajmljivali. Prije deset godina kupio ga odvjetnik Sarrijan, gdje je svake godine po čitavo ljeto ostajao sa ženom i svojom kćerkom Sabinom.

Rifatbey-u je bila poznata povijest ovoga dvorca pa ćutio mistični dodir prošlosti u svojoj razigranoj mašti.

U dvorcu je stanovao čuvar Sarijanova dvorca i nadglednik njegovih dobara sa svojom starom ženom i dvoje djece.

On je bio i baščovan i jedan od najboljih i najiskrenijih prijatelja udove pokojnog doktora Sariana.

Kad je Rifatbey pozvonio na vratima, baščovan je sjedio u kuhinji sa svojom kćeri, pijući vrući čaj i razgovarajući :

— Ko bi to mogao biti po ovom nevremenu? — primjeti baščovan, očuvši zvonce u hodniku.

— Da nisu oni iz Carigrada, — odgovori mlada osamnaestgodišnja kćerka baščovanova — jer je madame rekla, da im se danas ili sutra nada.

— A da! Vjeruj, jer Pietro daje gozbu, pa su i naši pozvani.

Stari baščovan pregrne kabanicu i izagje da otvor vrata.

Udovica Eliza sjedila je u svojoj sobi. Bilo joj dosadno, te bi često ustala sa mekog naslonjača i pogledala kroz prozor, da vidi, hoće li Sabina večeras doći. Prozori su bili zarošeni, pa nije mogla odmah viditi, nego je morala svakim časom otrti staklo rupcem, da vidi niz cestu, da li tko ide prema dvorcu. Kad je ugledala, kako su nečija kola okrenula prema dvorcu, pomislila je na Sabinu i Murisa. Nije ni mislila, da bi i oni došli automobilom radi nevremena. Ali kad je vidila, da je iz kola izašao samo jedan čovjek, obratila je još veću pozornost. Ko bi to mogao biti po ovakom vremenu, mislila Eliza, uzimajuć durbin da bolje vidi. No dok je Eliza pogledala, putnik zamakao joj vidu. Sjela na kanapu do kamina, obučena dosta lagano obzirom na studen, koja je na izvanu vladala. Bila je znatiželjna, hoće li taj neznanac njojzi i s kakvim poslom ide.

U to unigje baščovanova kći na vrata i javi Elizi, da jedan čovjek iz Carigrada želi s njom govoriti o vrlo važnoj stvari.

Eliza se uznemiri

— Šta to može biti? Jeli vam rekao svoje ime?

— Nije, madame! Otac je tražio od njega posjetnicu, ali je on rekao, da nema uza se.

— Ništa nije rekao što želi? — upita Eliza ponovo bojeći se, da se nije što Sabinu dogodilo.

— Nije ništa! Želi s vama govoriti . . .

— Neka dogje! . . .

Eliza ustane, da poravna kosu pred ogledalom i nehotice pogleda se bolje. Dobro sačuvana svježina lica i ljepota .stasa, elegantna oprava, u kojoj bijaše obučena, ne odavaše je nikome, da je majka djeteta od dvadeset godina Starost se nije opazala na Elizinu licu, šta više, izgledala je i previše mlagja nego što je u istinu bila.

U to se oču lagano kucanje na vratima. Eliza pogje vratima, na koja je unišao Rifatbey ozbiljno i dostojan stveno.

Eliza je gledala pozorno došljaka, koji je pred njom stajao bez riječi, ne rekavši, ni ko je ni odaklen je došao.

— Izvolite naprijed! — reče Eliza, pokazujući mjesto rukom do kamina — i oprostite, da gospodina nepoznajem . . .

. — Gospogjo! — reče drhtavo Rifatbey — nije ni nužno, da znadete moje ime, koje vam je možda i pre više poznato, i koje vam je prouzročilo toliko nesreće...

Eliza uzdrhta, pogleda oštro došljaka očima, koje su sijevnule kao munja u mraku:

— Rifatbey! . . .

— Ja sam tako slobodan bio, nakon osamnaest godina, pokucati na vaša vrata.

Eliza, blijeda kao mrtvac, ostavi Rifatbey-a bez riječi i prigrje prozoru. Srce joj je neobično kucalo, a glava gorila, kao u vrućici. Noge joj počmu drhtati, grudi se nadimati od silna uzbugjenja, i ona sjedne na stolicu kod prozora, spustivši glavu na ruku.

Rifatbey, uznemiren, stajao je kod peći kao kip, gledajući tamo preko sobe kod prozora udovicu Elizu — nekadanju svoju dragu Elizu Anadés . . .

Njegovo srce, u kojem je bilo mjesta samo trgovini, novcima, burzi, vrijednosnim papirima; koje je već otvrdlo i očeličeno u jednu veliku blagajnu, sada mu nije dalo odvažnosti, da onom lakoćom, kako je svršavao trgovačke poslove, svrši i ovaj roman svoje mladosti. Dugo je razmišljao i borio se sam sobom, ne imajući riječi da počme.

Dok je Rifatbey razmišljao o načinu, kako će započeti razgovor s Elizom, ustane ona satrvena i prigrje mu s riječima :

-- Izvolite, Rifatbey! Ja sam žena i nijesam se mogla oti uzbugjenju, ili preneraženju . . . Neka sjena prošlosti — uspomena . . . gorko razočaranje ...

— Oprostite, gospogjo! Ja ću biti brz. U ovaj čas zaboraviste na se, zaboraviste na sve, što je prošlo i ako možete, oprostite mi! Radi se o nečem važnijem . . . Ja tražim od vas jednu veliku žrtvu ...

Eliza. probljedi.

— A to je ? — upita Eliza uznemireno.

— Da ostavite Carigrad, da oputujete u Evropu i tamo živite.

— Čudnovato! A za što, ako smijem pitati? Zar meni tolika opasnost prijeti? — upita prestrašeno Eliza pomislivši pri tome na Murisa i Sabinu, na Mladoturke i Ermene.

— Nije. Ali drugo ima . . . Oprostite, što ću smiti reći! . . .

Eliza se počela uzrujavati.

— Samo izvolite i budite otvoreni i recite otvoreno što mislite.

— Vi imate kćer Sabinu ?

— Jest, — odgovori Eliza sa nekom rezignacijom.

— A ona je moje dijete ...

— Jest, gospodine Rifatbey, — ali na koje vi ne mate nikakva prava.

— Ne govorim o pravima . . .

— Nego? Recite brzo, ja sam nestrpljiva! Meni će se zlo dogoditi, ako me mučili s vašim pitanjima.

— Moj . . . moj sin ... — mucao polagano Rifatbey.

Eliza čekala. -

— ... ljubi vašu kćer ... — izusti Rifatbey i ostane na mjestu.

Eliza krikne očajno, pogje da se sruši na pod i uhvati se za stolicu:

— Vaš sin, Murisbey! . . . Bože moj! Zar toliki grijeh! ...

— Moj sin Nusret. . .

- — Nusret? Pa šta onda?! . . .

— On je uklonjen . . . Moj zet — zaručnik moje kćeri Murisbey . . .

— Murisbey zaručnik vaše kćeri! ? — upita iznenajeno Eliza, ne vjerujući sama sebi, da to čuje.

Nasta kratka stanka. Eliza sjedne u stolicu i pokaže rukom, da i Rifatbey sjedne.

Pune grudi dosta lijepe žene nadimale se i spuštale od silnog uzbugjenja.

Eliza zapita drhtavo:

— Mislite li, Rifatbey, na Sabinu?

— Ne! Ja imam još jednu zakonitu . . .

— Pa da mene otjerate u svijet, i da ja žrtvujem sreću svoje kćeri za sreću vaše kćeri?! Oprostite!

— Ali molim vas, gospogjo! Ja ću vam svake godine plaćati deset hiljada franaka i dati miraz od pedeset hiljada Sabinu, samo da se odreče Murisa i da odete iz Carigrada.

— Ne ću! — odgovori kratko i uvrijegjeno Eliza.

Za novce ne ću prodati sreću svoga djeteta . . . Zapam tite to! ...

Eliza ustane, nakloni se Rifatbey-u bez riječi i progje ispred njega kao sjena u pokrajnu sobu. Kad je došla u drugu sobu, zajeca očajno, pokrije lice rukama i pane onesviještena na pod.

Rifatbey je sjedio u polumračnoj sobi. Nije znao, šta bi učinio. Par časaka iza odlaska Elize ustane Rifatbey, izvadi iz lisnice ček (cheque) i ostavi ga na stolu.

Pri polasku pogleda po sobi, dogje vratima i zaustavi se. Čas je razmišljao, a za tim otišao niz basamake

XXIV.

Nepregledna morska pučina. Veliki rumunjski parobrod plovio svom brzinom, presijecajući uzburkane morske valove. Na Crnom moru vladala velika oluja i svi drugi brodovi, koji su trebali otploviti, nijesu pošli, osim .. velikog »Carola«. U pristaništu Kostance nakrcalo se mnogo putnika. I ovaj veliki brod ustručavao se otisnuti iz luke i radi nezgodna vremena zakasnio je gotovo deset sahatu. Ali ipak pred zoru krenuo.

Megju mnogim putnicima u prvom razredu sjedio Murisbey Jahjapašić, koji se bijaše prije na dan povratio iz Bukurešta sa pouzdanog sastanka Mladoturaka. Ekrembey nije smio odmah s Murisom, jer se je bojao, da ne bi vlada posumnjala u ozbiljnost toga sastanka i dala mu

revolucionarni karakter. Ipak su u Carigradu znali za taj sastanak. Munirpaša je povjerljivo pripovijedao Rifatbey-u i čudio se, da je i Muris tako daleko zagazio u »vratolomiju Mladoturaka«.

Muris je bio nezadovoljan. Ono sve, što je čuo što je zaključeno, nije ga zadovoljavalo, jer program je isključivao narod iz sudjelovanja. A Muris je bio oprečnog mišljenja, premda je bio i sam uvjeren, da će to teško biti bez topova i bajoneta. Osim toga, nije mu se svidjela još jedna stvar, koja je izbila iznenada na površinu; naime pokazalo se, da je stranka slabo organizirana i da se neke vogje diametralno razilaze u vanjskoj politici. O tom je Muris razmišljao. No, osim toga još je jedna stvar tištila Murisa.

Čekajući u Kostanci odlazak parobroda, opazio je na pristaništu hrpu iseljenika iz Bosne, koji su svojim bi jednim izgledom i govorom svratili njegovu pozornost. Žene i djeca stajali su ukočeni na studeni pod vedrim nebom u izderanim haljinama, većinom nižega staleža — sama, sirotinja, i kao da ni sami nijesu znali, kuda ih vode ti nesretni puti sudbine. Ljudi razgovarali međusobno i prepirali se: za što im ne daju ovim brodom u Carigrad. Murisbey, koliko je god bio dobra srca, ipak njegov egoizam nije mu u ovaj čas dozvolio, da prigrije njima i da ih pita, ili da ih uputi i nagje im mjesta. Prošao je dva puta ispred njih i onda otišao u pisarnu agencije, da se raspita: za što ove iseljenike ne puste sa »Carolom« u Carigrad. Tamo mu rekli, da je previše putnika, a vrijeme hrgjavo. No kad im je Muris rastu mačio, da je to sama sirotinja i da ih iz humaniteta treba pustiti, predstojnik agencije privolio je i poručio im, da mogu noćas otputovati.

Muris je bio zadovoljan.

Kad je brod pred zoru krenuo, Muris legao da spava. Nu nije mogao usnuti.

Pred sobom gledao onu hrpu ispaćenih lica, gledao žene i djecu, kako jedno uz drugo zgureni sjede po svojim sanducima i drhću. Bilo mu žao, što se nije raspitao, odaklen idu i kakva ih nevolja goni, da ostavljaju svoju rojenu grud. Muris nije poznao prilike u svojoj domovini, pa nije ni razumijevao, šta tjera te bijednike, ali je znao jedno, da im u Turskoj bolje ne će biti. Ismjevivati će ih, smatraće ih bespravnim i klonuti ih se, Zvaće ih pogrdnim imenom: »muhadžira« . . .

Murisa to vrijegjalo, jer i njega su nekad u školi tako zvali, kad bi se porječkao s kojim drugom. Ni njega nijesu trpili! Ni danas ga ne trpe, samo što nije Turčin! Oni ne trpe nikoga; njihov šovinizam ne priznaje nikomu pravo u Turskoj osim onima, koji su rojeni Turci. Pa ti bijednici biće prezirani u Carigradu kad brod prisprije, policija će ih pregledati i odvesti u posebnu kuću za »muhadžire«, odaklen će ih sutra otpremiti u Aziju. Tamo će ih nestati. Propašće u moru Turaka . . . A za toliko će ih manje biti u Bosni koji se ni odaklen ne će moći nadoknaditi.

Ustao Muris, ne mogavši zaspati, i izašao na palubu. Brod je jurio svom brzinom, presjecajući morske valove, jurio u jutarnjoj magli, koju su jedva prosjecale zrake jzlazećeg sunca.

Oluja se bijaše nešto stišala od sinoć. Muris je gledao tamo u jednu žarku tačku, gdje mu se činilo kao da je vulkan u moru provrio. Iz zapaljenog mora odskočile zlatne zrake i prosule svoje svijetlo po nepreglednoj morskoj pučini. Za tim se počelo sunce pomaljati iz sinjeg mora . . . A na njegovoj sjajnoj ploči učinilo se Murisu, da vidi nekakav drugi svijet . . . druge ljude. Taj svijet približavao mu se malo po malo i njemu postajao poznatiji . . . Njegov otac! . . . Da, eto njega . . . On ga dobro vidi! . . . Tu je do njega brat Hamdibey, tu sestra, rodbina . . . ubavi Vitez, lijepi vezirki Travnik!! Tu sve poznata lica, slična onima, što s njim seda putuju . . . ostavljaju domovinu! . . .

Murisa uzelo neko čudnovato čuvstvo nostalgije; mekano čuvstvo, koje mu je izmamilo suzu na oko. —

Murisbey dugo ostao na palubi razmišljajući o nečem nepoznatom, velikom i silnom, — razmišljao o nečemu, što je ležalo u njegovu srcu, što ga je pokrećalo, davalo mu snagu, a čemu nije znao imena . . .

Kasnije šišao dolje u treći razred, da vidi ta poznata lica i da ih pita, kuda će, šta ih tjera, da ostavljaju lijepe krajeve Bosne i Hercegovine.

Dolje je bilo mnogo putnika. Muris išao polagano i gledao. Eto tamo je jedan starac s jednom curicom i jednom ženom. Do njega čovjek kakvih četrdeset godina, lijepa izgleda. Na krilu mu spava dijete, a on nešto razmišlja. Do njih posjedali drugi; žene, djevojke, djeca i ostali . . . Svi šute. Niko s nikim ne razgovara. Jedan hodža u izderanoj džubi uči u musafu *) i prevrće zrna od tespiha.

Muris stane Starac ga pogleda. Hodža nije pogledao. Zadubio se u učenje. Možda ga tješilo, možda mu davalo snage, da podnese rastanak s domovinom. Starac nešto tiho rekao ženi do sebe, a ova kimnula glavom.

. . . . (Nastaviće se.)

Lebib:

Pastirica i pastir.

Na kamenu
Na studenu
Sjedi djeva,
Pjesmu pjeva.
Glas joj ori
Svud po gori,
Srce dira
U pastira,

*) Kur'an.

Što potajno
Motri bajno
Rumen lice
Pastirice.
Srce igra
Ko u tigra.
On bi rada
Da ga svlada,
Al se ne da.
Kada gleda
Svoje milje
I omilje,
Za kim kuca,
Vene, puca.
Želja pusta,
Pastir usta,
U tren oka
Dva, tri skoka.
I eno ga
Krajem svoga
Zlata sjedi,
Pa ga gleda.
Sretan posta,
Jer mu osta
Od tog doba
Sve do groba
Pastirica
Vjerenica.

Dr. Osman Namik:

Teiste i ateiste.

(Vjernici i bezvjerci)

S turskog prevodi: Abdusselam Hadžiferizović.

(Nastavak.)

Džahid beg bi trebao ovo znati: Svaki čovjek nužno radi i postupa prama sposobnostima, koje je u djetinjstvu i mladosti stekao odgojem i načinom života svoje okoline; ili drugim riječima: rad i djelovanje svakog čovjeka nije ništa drugo nego li konkretni pojav njegovih duševnih svojstava, koja su usagjena u njegovu narav. To se pak zove moral i ćudoregje. Istina, ono se opaža, da moral pojedinaca po samoj naravi odgovara njihovu sebljublju i samopoštovanju, ali svaki čovjek ima samo jednu moć, pomoću koje — prema sposobnosti — može svoja djela i rad udešavati, da budu u skladu s pravdom i istinom, a da zbog samopoštovanja ne povrijedi samoljublje i čast drugih ljudi. Ta je moć razum, a inače se naziva i „savjest“ obzirom na njen opsežni utjecaj na ljudska djela i radove.

Svaki čovjek svoja i tugja djela pomoću „savjesti“ rasuguje i upoznaje.

Prema tome, ne može se reći — kao što to gosp. doktor veli — da pokornost prama roditeljima potječe iz egoizma. Istina, „ego“ je preče nego što drugo. Nu recimo, da se pokornost prama ocu ragja baš iz egoizma i pomislimo, da jedno dijete iz nekog razloga svog roditelja uvrijedi svojim postupkom. Ono će tada taj svoj postupak rasuditi razumom i shvatiti svoju pogrešku, pa se i pokajati. Ali ovo se pokajanje ragja iz grižnje savjesti, jer je dijete povrijedilo obiteljska prava i javni moral, uvrijedivši roditelja, a uz to se je pobožalo, da mu se čast i samopoštovanje ne naruši, a prama tome i osobni interes ne povrijedi.

Ako neko hotimično ili bez zle namjere neki kažnjivi delikt počini, ali se poslije — razmišljajući — uvjeri u opačinu tog čina, razumije se, da će se pokajati. On će u srcu osjećati najdublju tugu zbog povrede samopoštovanja i zbog straha, da od svijeta ne bude prezren i odbačen uslijed počinjenog grijeha.

Ako pak neko učini neko dobro djelo bilo pojedincu ili skupini, taj će u srcu osjetiti najveće zadovoljstvo i veselje, jer je tako stekao glas kao dobrotvor, a to je godilo njegovu egoizmu i ambicioznom osjećanju.

Takova eto osjećanja nijesu ništa drugo, nego objave savjesti, a savjest je isto što i duša. S toga prvi čin iziskuje odgovornost i kaznu, a drugi nagradu.

Nema pak ni jednog čovjeka na zemaljskoj kugli, koji se ne bi pokoravao sudu svoje savjesti.

Ako gosp. doktor nema ovakovih osjećaja, onda je on bez dvojbe nadprirodno biće.

Razmišljajući o ovakovim duševnim stanjima, nužno se mora zaključiti, da postoji jedno biće, koje ih proizvodi, a to je nužno biće — Bog.

Prema tome posve je neispravan silogizam, da je kriterij u moralu sebičnost. Kriterij je u moralu samo odgovornost pred vlastitom savješću.

Dr. Džahidbeg dalje veli:

Dakle kriterij u moralu nije odgovornost, a uz to čovjek nema slobodne volje, jer determinizam dokazuje, da su sva ljudska djela rezultirana nekim odregjenim uzrocima.

Po tom ne može niti ima pravo ljude odgovornim držati Bog, u čiju apsolutnu egzistenciju teiste bez imalo sumnje vjeruju. Eto ovakova vrst moralnog argumentiranja u temelju se sama ruši i nema nikakove istinske podloge.

Prije smo definirali determinizam. Sada gosp. doktor prema toj definiciji bezuvjetno negira slobodnu volju kod čovjeka. A da li je Džahid beg ikada čuo definiciju životinjskog roda, koju logika odregjuje: „Životinja je osjetljivo biće, koje se svojevolumno kreće“ i t. d. ?

Logika dakle i svim životinjama pripisuje slobodu volje. A da li je to opravdano? I kako se može slobodna volja kod ljudi nijekati.

Istina, sva su ljudska djela i poslovi posljedice nekih odregjenih uzroka, ali je poput bijelog dana jasno, da ljudska volja utječe na to, kako ti uzroci nastaju. Ti uzroci ne mogu po samoj naravi nastajati. Npr. sitost na-

staje natrpanjem stomaka jelom, a tome je uzrok glad, jer kad je stomak prazan, tada je čovjek gladan. I kad on ne bi osjećao gladi, tada ne bi osjećao ni potrebe, da stomak napuni.

Ova oba stanja (sitost i glad) su u nužnom kauzalnom odnošaju. Osim toga, kad čovjek osjeti glad, a ne pribavi sredstva, da je utiša, ili je siromašan, a nemoćan zaraditi životne potrebe, tada će mu se zdravlje poremetiti.

Ako pak tomu ne podade važnosti, razboliće se, a zanemari li liječenje bolesti, posljedice opasne po njegov život nastaju.

Nu ako se čovjek u hranjenju uzvlada po higijenskim propisima, njegovo će zdravlje vazda normalno biti. Kako se vidi, na ovaj se slučaj mogu primjeniti sva ljudska djela, t. j. slijedom povezani uzroci se pojavljuju onako, kako se slobodna volja — zlo ili dobro — upotrebi, a to je eto u pravom značenju — sudbina.

Jednom riječi: Dr. Džahid beg, negirajući slobodnu volju kod ljudi, ne može naći pravog dokaza, da ljudstvo nije odgovorno svojoj savjesti; s toga ja ponavljam, da moralni argumenti učvršćuju vjerovanje teista, a bezvjerško mišljenje iz temelja obaraju.

Kao što je na koncu prvašnjeg sofističkog argumentiranja, tako se je gosp. doktor i ovom prilikom zaklonio za štit svoje tvrdoglavosti, pa veli:

— Ali oni, koji se ovog dokaza drže, govore, d-se njihovo mišljenje ne može u bludnju zavesti, te pokazuju najveće uvjerenje u svoje religiozne ustanove, ali je pokazana stvar, da se jako uvjerenje ne može apsolutno dobiti. S toga nemojmo uzalud mučiti one, koji vjeruju u moralno argumentiranje. Zadovoljimo se opetovanjem, da su ovakovi dokazi identični s metafizičkim argumentima.

Jest, vjernici pokazuju čvrsto i trajno uvjerenje, oslanjajući se na snagu svojih dokaza, pa je s toga nemoćan otpor ateista proti njihove logike i opravdanih riječi.

(Nastaviće se)

Abdul-Hak Hamid:

Tarik.

(Osvojenje Španjolske).

Drama u šest činova i četiri dodatka.

S turskog prevodi: **Salih Bakamović.**

(Nastavak.)

Tarik: Muslime, da te tvojim prelazom na Islam ne smatram članom naše zajednice, znadni, da bi te zbog izdajstva domovine i naroda predao Španjolcima neka te pogube.

Muslim: Pomilovanje je djelotvornije od kazne.

Tarik: Djelovanje se pomilovanja opaža samo u sadašnjosti, dok kazna djeluje i u sadašnjosti i u budućnosti. Pomilovanje će dirnuti u srce one, koji su ga do-

stojni, ali za one, koji ga ne zavreguju, kazna je djelovatljija. Pomilovanje je za male, a kazna za velike krivce.

Muslim: Svakako ćete me i vi pomilovati, da drugima primjer dadete, kao i Ibni Nasir.

Tarik: Ovo mrtvo tijelo podsjeća na neku uvaženu ličnost

Muslim: (Pogledavši na pokazano truplo) Don Luiz Merkado! . . . To je najhrabriji, najveći, a i najponi zniji čovjek Španjolske! I ako je bio savršeni mudrac, koji je sposoban nove znanosti objavljivati; veleum, koji je spreman filozofiju predavati; strateg, koji je kader generalima i vojskama upravljati; književnik, koji bi umio perom čudesa stvarati, i državnik, koji je vješt vladarima i narodima ravnati, ipak naši učenjaci, vojskovogje i književnici ne htjedoše cijeniti i priznavati nj govu sposobnost, vrlinu i vještinu! Don Luiz Merkado! Don Luiz Merkado! Pa zar si opet za njih život dao!

Mugiz : (*Približivši se mrtvacu*) Ranjen je na nekoliko mjesta!

Mualim: I zaista nema nikakva drugog znaka osim tih rana. Ima ženu, koja je iste naravi kao i on. Sigurno će i ona umrijeti.

Tarik: Ja izvanredna bića ljubim, pa sve da su mi i neprijatelji!. . . Mudžahidi, vojnici, s počašću ponesite, njegovo mrtvo tijelo i zakopajte ga. (*Nekoliko boraca dižu Merkadovo truplo; Tarik, Mugiz i Muslim k njima pristupe i nekoliko koraka mrtvacu zajedno nose. Oni se kasnije vraćaju, a mudžehidi sami nose Merkadd*).

Tarik: Bio je španjolske narodnosti, a arapske naravi. Napišite njegov životopis i uklešite mu ga na nadgrobni spomenik. Neka svako misli, da je to grobnica i muslimanskog junaka i gotskog viteza! Nek bude i džamija i samostan! Gdje do sad ostade Bin Kessadi ? Tebe očekujemo?

PRIZOR V.

(Prijašnji. Neki mudžahidi i mudžahide- Zejd. Zastavnici)

Zejd bin Kessadi-us-Sekseki: Zapovjedili ste da se zaustavimo. Neprijatelj neprestano bježi, a naši ga vojnici hoće još uvijek da progone.

Tarik: Nek se vojska na tri kolone razdijeli. Prvom ćeš kolonom upravljati ti Mugize. Najprije ćeš krenuti prama Guadalkiviru (Vadi elkebir) i Kordovu opsjesti.

Mugiz ur Rumi: Sa svojim ću pobjedonosnim vojnicima oko zidina Kordove još jedan pokretni bedem napraviti.

Tarik: Bin Kessadi, ti ćeš drugu kolonu predvoditi i opsjednućeš gradove Malagu i Elbiru.

Zejd-bin-Kessadi: Od svojih ću šehita praviti nasipe, šančeve i stube, i tako u gradove ulaziti.

Tarik: A ja ću upravljati trećom kolonom. O arapski emiri, gazije i mudžahde! Poznato vam je, da sam dao potopiti brodovlje, na kojem smo se prevezli. Mi se sada nalazimo u takovu položaju, da su pred nama neprijatelji, a za nama more! Zato se nemojte ustezati od igjenja naprijed, jer ako budete uznapredovali, u izgledu vam je pobjeda i veliki plijen. Ali se morate bojati uz-

micanja, jer ako budete uzmicali, svi ćete se u moru utopiti, ili se u pržini ugušiti. Dakle u vašim je rukama, da budete uništeni, ili da živite u blagodatima!

Moji ratni drugovi, mudžahidi i mudžahide! Arapski vladar nalaže pravdu. On nam zapovijeda, da se strogo držimo uzvišenih propisa svetog Islama.

Ne proljevajte krv nevinih; gledajte, da ne ucvilite duše slabih i nejakih. Budite uvijek bogobojazni. Klonite se grabeža i pljačkanja, nasilja i paljenja. Kogod ubije drugog, osim neprijatelja, koji se opire oružjem, smatraće se prostim ubojicom. Takove ću odmah smrću kazniti. Sa zarobljenicima i sa svima, koji milost mole, postupajte blago i ljubezno. Nemojte ni načije vlasništvo napadati, ničijeg prava gaziti i ni u čije poštenje i čast dirati. Inače bi ja takove ljude smatrao lopovima, buntovnicima i divljacima. Moja jednokrvna braćo! Ištite pomoć od našeg jedinog Boga, koji je Islamu obećao potporu i zaštitu. Budite hrabri i oduševljeni; pokažite, da ste pravi potomci svojih djedova.

Pazeći svoje vjerske dužnosti i u ratu i u miru, budite uvijek stalni. Ako budete navaljivali, pobjeda je na vašoj strani; a ako uzbježite, poraz vam je siguran.

Koji se plaši smrti, neka ne bježi, jer će onda bez dvojbe umrijeti. Ko želi pak živjeti, neka napred stupa proti neprijatelja, jer jedino tako možemo pobjedu izvojsiti i slavan život osigurati. Mi smo evo u Španjolsku unišili. Opet vam ponavljam: Po zapovijedi našeg velikog šerijata, naša je zadaća nasilje uništiti, a pravdu uspostavljati; gradove podizati, a ne rušiti, Neka nam veliki Allah na pomoći bude!

Svi: (visokim glasom) Da nam Bog na pomoći bude! (Tarik, Mugiz, Zejd i ostali zapovjednici jašu na konje).

Tarik : Nek se kraljevska kočija preda kraljici! (*Potjeravši konja*). Drugovi moji, vojnici! Pogijimo, da ostvarimo našu uzvišenu zadaću. (*Na polasku najprije jedan, a onda svi skupa viču: „Neka nam Bog za kratko vrijeme cilj ostvari! Amin!...)*

Tarik: Junaci i braćo moja! Mi idemo, da pravdu objavimo, (*opet najprije jedan, a onda svi skupa viču : „Da nam Bog trud i napor plodnim učini!" Polaze*).

Tarik : Pogijimo u Toledo, u Toledo!

Mugiz : U Kordovu, u Kordovu!

Zejd: U Malagu, u Elbiru!

Muslim: Napred, samo napred!

Svi: Idemo, idemo !

Tarik: (*na konju*) Mudžahidi, mi idemo u sveti rat, koji je vaša domovina. Idemo, da se odazovemo Božijim riječima: „Borite se! . . ." Slijedite me! Dolazimo iz Arabije, a igjemo u Španjolsku! (*Brzi hod nastaje*).

Muslim: Živio Tarik bin Zijad! (*Svi skupa viču: „Živio!"; trublje i talambasi sviraju. Odlaze*).

DODATAK II ČINU.

(U noćnoj tišini vidi se jedno groblje).

PRIZOR I.

(Muslim sam).

Muslim: Kakav posao može imati u ponoći na arapskom groblju jedna španjolska djevojka? Zapitah je, a i-

ona mene poče koješta ispitivati. Rekoh joj, da dolazim sa groba Don Luiza Merkada, ali se ona, ne primjetivši ništa, udalji od mene Kaže, da je u španjolskoj vojsci peharnica Kad je upitah, kako se zove, reče mi, da joj je ime Lucija. Hah! Lucija! Lucija! Sad se tek sjetih. Kad ono u prošloj bitci kraj mene poginu jedan arapski vojnik, reče mi: „Obradujte Luciju!" (*Pogledavši na jedan grob*). Ovo je grob onog vojnika ; očima sam vidio, kad su ga ovdje ukopali. (*Obazrivši se na drugu stranu*). Ali gle! . . . Neko dolazi. Da se bar ovdje sakrijem (*Sa strane, na koju Muslim gleda, pomoli se jedna u čaršaf umotana ljudska prilika i pravo polazi prama onom grobu, za tim skine čaršaf, na što se ukaže jedna u crno obučena djevojka*).

(Nastaviće se).

NARODNE UMOTVORINE.

Biserdžik:

Memija Delija i Bajram Čelebija.

— Iz zbirke: „Haremske ružice".

Pivo pije Memija Delija
I sa njime Bajram Čelebija.
Govorio Bajram Čelebija:
„A bora ti, Memija Delija!
Ja imadem šadrvan-vodicu,
A ti imaš seku ljepoticu;
Smiješ li je poslat šadrvanu,
Da donese studene vodice?"
Oni su se ljuto okladili:
Za bijele dvore i ahare,
Iz ahara konje nejahane,
Sa čardaka blago nebrojeno.
Kad to čuje Memija Delija,
Baci čašu, raztrjezni se malo,
I on ode svom bijelu dvoru.
Daleko ga seka ugledala,
Malo bliže prid njeg išetala.
Progovara Memija Delija:
„Ukloni se, mila moja seko!
Dobar konjic da te ne pogazi,
Oštra ćorda da te ne obreže,
Ljuti bratac da te ne okara.
Da si Bog do u oči slijepa,
A da nisi odviše lijepa,
Odoše mi dvori i podrumi,
Iz podruma konji nejahani,
Sa čardaka blago nebrojeno".
Sve joj kaže, što je i kako je.
Govori mu seka ljepotica:
„A bora ti, moj premili brate!
Kupi meni konja od mejdana,
Ko što no je 'jevanskog ćehaje
Sreži meni gjuzel-odijelo,

Ko što no je ljevanskog ćehaje".
 Ode bratac u novu čaršiju,
 Pa joj kupi konja od mejdana
 I poreza gjuzel odijelo,
 Ko što no je ljevanskog ćehaje
 I donese svom bijelu dvoru.
 Oblači se ljepotica Ajka,
 Kad s' obuče, metnu kalpak na se
 I uzjaha konja od mejdana,
 Pa otjera preko polja ravna.
 Ona dogje Bajram Čelebiji,
 Pa mu kuca halkom na vratima.
 Bajram-beže na čardaku bješe.
 Udje Ajka na avlinska vrata,
 Dogje, progje šadrvan-vodici.
 Tuđe stoji varakli stolica,
 Sva zastra crvenom kadifom;
 Sve su redom čaše pokićene
 I rumenim vinom natočene.
 Ajka pije šadrvan vodicu,
 Ugleda je Bajram Čelebija,
 Ugleda je sa visoke kule,
 Pa on ide šadrvan-vodici,
 Od jordama u žutim čizmama,
 Od taslame u b'jeloj ječermi.
 Dogje, progje beže Bajram-beže
 I on njojzi turski selam viknu.
 Ona mu je selam prihvatila,
 Po selamu hošgeldiju daju, Još se
 oni za zdravlje pitaju.
 Pita Ajku Bajram Čelebija:
 „Otkle li si neznana delijo?
 Otkle li si, od kojeg si grada?
 Kako li se ti na ime zoveš?"
 Govori mu Ajkuna djevojka:
 „Ja sam junak od Lijevna grada,
 A na ime ljevanski ćehaja.
 Ja sam čao i ljudi mi kažu,
 U onoga bega Mehmed-bega,
 Da imade ljepotica seka;
 A ja ne znam staza, ni bogaza,
 Ne znam puta do bijele kule,
 Već Boga ti Bajram Čelebija,
 Da me vodiš begu Mehmed-begu,
 Da zaprosim seku ljepoticu,
 Da joj dadem prsten i dukate".
 Bi l' mu milo, ne bi ni koliko,
 Ali njemu biti ne mogaše,
 Zamisli se Bajram Čelebija:
 „Vidi sada jada iznenada!
 Što ću junak od života svoga?
 Da ne odem do bijele kule,
 Tu će mene dušman prevariti,
 Uzeće mu prstan i dukate,
 Ne čudim se, jer je ženska glava,
 Jer mu para u sandžaku nema,

Uzeće je, da ga Bog ubije,
 Oteće mi Ajku ljepoticu".
 Sve mislio, na jedno smislio,
 Skoči Bajram na noge lagane
 I on ode na bijelu kulu,
 Pa otvara sahtijan-sepete
 I povadi bajramske haljine.
 On se svuču, te se preobuču,
 Pa oblači bajramske haljine,
 Oblači se, što god više može,
 Namješta se, što ljepše umije,
 Ogleda se i dva i tri puta,
 Pa on ode niz visoku kulu.
 Bećar jeste, nigje nikog nema
 I zatvori tu bijelu kulu
 I izvede konja iz podruma.
 Iz avlije konje izvedoše,
 Pred kapijom konje uzjahaše.
 Konja drži Bajram Čelebija,
 Konja jaše Ajkuna djevojka.
 Ode Ajka preko polja ravna
 I sa njome Bajram Čelebija.
 Konja igra i tamo i amo,
 Pa govori Ajkuni djevojci: „Vidi
 kule, ljevanski ćehaja,
 Vidi kule bega Mehmed bega!
 Sad nas Ajka gleda sa pendzera,
 Ne uzdaj se u ljepotu svoju,
 Ne uzdaj se ni u zgodu svoju,
 Gleda Ajka momka od mejdana".
 U ta doba do kule dogjoše.
 Izhodio Memija Delija,
 Izhodio pred bijelu kulu,
 Pod sestrom je konja uhvatio
 I on njojzi hošgeldiju viče:
 „Dobro došo, ljevanski ćehaja,
 Dobro došo, bolje mene našo!"
 Bajram njemu turski selam viknu,
 On je njemu selam prihvatio,
 Po selamu hošgeldiju daje.
 Skoči Ajka sa dobroga konja,
 Skoči Ajka kano muška glava,
 Kastile je kalpak ukinula,
 Prosuše se sitne pletenice.
 Kad to vidje Bajram Čelebija,
 Kol'ko huknu, tahta džama puknu;
 Kol'ko jeknu, sva kula pozveknu.
 Udari se rukom po koljenu,
 Mór mu čoha puče na koljenu.
 „Medet Alah do Boga miloga!
 Varaše me Turci i Kauri,
 Niko mene prevarit ne može,
 Osim danas Ajkuna djevojka.
 Odoše mi dvori i ahari,
 Iz ahara konji nejahani,
 Sa čardaka blago nebrojeno".

Progovara Memija Delija:
 „A Boga mi, Bajram Čelebija,
 Težak oklad, a mlogo je blago,
 Ti ćeš meni blago izdraviti,
 Ja ću tebi seku pokloniti,
 Pod junačku sreću je dobila“.

Spas od smrti.

— Jučer spasih jednog siromaha od smrti.
 — Kako ?
 — Pitao sam ga: „Šta bi učinio, da ti dam dukat?“
 Kaže: „Objesio bi se za nj“. A ja, da ga spasim od smrti,
 ostavio sam dukat opet u džep.

Muslimansko zanatlijsko udruženje Ittihad i Mevludi-Šerif.

Ovdašnje vrijedno muslimansko zanatlijsko udruženje „Ittihad“, kao i svakom drugom zgođom, tako je i prilikom mevludi-šerifa dokazalo, da kao islamsko društvo potpuno shvaća svoje dužnosti.

Ovo je vrijedno društvo u oči mevludi-šerifa pozvalo svoje članove, da korporativno odu u Karagjozbeđovu džamiju, gdje se je učio mevlud, kojemu se je pozivu velika većina člana nova i odazvala, te je upravo milina bila glede dati, kad je duga povorka jednovjerne braće krenula iz društvenih prostorija, da proslave dan rođjenja najvećega čovjeka i po slanika Božijeg, Muhameda (a. s.).

Pošto je dovršen mevludi-šerif, ova je korporacija krenula glavnom ulicom do društvenih prostorija, gdje su zaključili, da poslije podne na svečan način korporativnom ophodnjom

grada manifestiraju rođendan Božijega poslanika. Ova svečana proslava rođjenja pejgamberova po vrijednom zanatlijskom udruženju „Ittihad“ dokazuje, da još nije izumro islamski osjećaj kod naših vrijednih zanatlija, nego šta više, da oni ovim činom mogu služiti za primjer i drugima islamskim društvima kako u Mostaru, tako i širom domovine.

Mi s naše strane najsrdačnije pozdravljamo ovaj korak vrijednih zanatlija i čestitamo im na islamskoj svijesti i radu na širenju islamske društvenosti, te kličemo: Živjele naše vrijedne zanatlije, i ustrajali na bugjenju islamske svijesti.

Na koncu apelujemo na muslimane grada Mostara, da se upisuju kao članovi u ovo vrijedno društvo, te da ga na taj način što bolje potpomognu.

Panislamista.

Iz islamskog svijeta.

Panislamska liga Nedavno je u Carigradu osnovana panislamska liga pod imenom »Džem'ijeti Hajrijjei Hamije« (Zaštitno dobrotvorno društvo), kojoj je cilj paralizirati propagandu nasrtljivih kršćanskih misionera, te širiti nauk uzvišenog Islama među narodima Azije i Afrike.

Društvo ovo već ima velik broj članova, koji su najvećim dijelom islamski učenjaci i bogataši iz Sirije, Iraka, Hidžaza, Jemena, Egipta, Tunisa, Iripolisa, Algira, Perzije, Afganistana, Indije i t. d.

Sjednice se redovno obdržavaju dva puta mjesečno, te je prilikom zadnjeg zasjedanja zaključeno slijedeće:

1. Da se odmah počme raditi oko osnivanja podružnica u svim gore nabrojenim islamskim pokrajinama.
2. Da se doprinesu sve moralne i materijalne žrtve za osnivanje obranbene lige u Tripolisu i Bengaziji,

3. Da se odmah pošalju nekolike misije za propagandu, kao i nekoliko vrijednih novinara u Egipat i centralnu Afriku i t. d.

Bili su prisutni:

Od Egipćana: Muhammed Cirarai paša; princ Abbas Halim paša, brat velikog vezira i. guverner Bruse; Izzet bey; Ali bey; Ali Mubarek bey i t. d.

Od Tunizana: Šejh Abdul-Aziz Čaviš, koji je dulje bremena živio u Egiptu; Šejh Salih.Šerif; Ali Baš Hamba, bivši advokat u Tunisu, a sada inspektor ministarstva pravde u Carigradu.

Od Indijanaca: Abdul Hakim i još pet uvaženih ličnosti.

Iz Tripolisa : Jusuf Setvan bey; Sulejman-el-Barusi; Šejh Ahmed, reprezentant Senusija i t. d.

Iz Jemena: Bin Rešid; Rešid paša; potpukovnik Musa bey i bivši pukovnik Jildiza Said bey.

Iz Mekke i Medine: Šerif Ali Hajdar bey, bivši ministar Vakufa, Šerif Nasir bey, senator itd. itd.

Eto ta svijetla imena svjedoče nam, da će ova spasonosna liga znati i htjeti najbolje vršiti uzvišenu zadaću, koju je sebi postavila.

Mi panislamsku ligu s ushitom pozdravljamo i njenim osnivačima kličemo:

Allah muininiz olsun!

S. B.

Književnost.

Ukjüd. (Savjet) Pod ovim imenom napisao je vjeroučitelj carigradske gimnazije »Daruššefekes Ahmed Besim ef. jednu vrlo lijepu i korisnu knjigu, koja sadržaje petnaes hutbi i vazova. Pisac je uzeo u obzir današnje socialno i intelektualno stanje muslimana, te je prema tome i teme birao: 1. poljodjelstvo, 2. gojenje domaćih životinja, 3. zanati, 4. trgovina, 5. udruženja, 6. rad i nastojanje, 7. štednja i trpeljivost, 8. nauka i prosvjeta, 9. higijena, 10. odgoj i genealogija, 11. islamsko bratstvo, 12. brak, 13. borba, 14. sloboda i jednakost, 15. ljubav prama domovini.

Knjiga ima 184. stranice, a cijena joj je 5, a s poštarinom 6 groša. Mi ćemo gledati, da je na naš jezik prevedemo, a dužnost bi bila naših imama i hatiba, da pojedina njena poglavlja džum'om kao hutbe (govore) drže, jer tako bi se narodu mnogo koristilo.

Kulturne bilješke.

„**Merhamet**“) Pod gornjim imenom potaknulo je i ostvarilo ovdašnje naše zanatlijsko društvo »Hurijet« jednu lijepu, po svojoj svrsi plemenitu misao. Mi gledamo, kako iz dana u dan poradi ekonomskog propadanja broj naše sirotinje raste i kako u savezu s time prosjačenje sve više zauzima maha. Kuda se god okrenemo, po svim ulicama i svim javnim mjestima susrećemo našu fukaru a naročito žensku, kako se vuče od osobe do osobe i od dućana do dućana, proseci milostinju i napastujući zaposleni svijet. Tu ružnu pojavu našega društvenog života prosjačenje, posmatramo uvijek i svagdje, pa i ako se tiče našega obraza i pred nama samim i pred stranim svijetom, i ako glad i bijeda naših bližnjih pobuguje u nama osjećaj merhameta, ipak nijesmo bili u stanju, da se trgnemo i ovomu zlu po mogućnosti doskočimo. Svi se slažemo u tome, da je klatarenje ovolike fukare sramota po muslimane, svi bez razlike starosti i mišljenja jednako kritikujemo i osugujemo ovaj naš porok, jer nas jednako tišti, ali se malo ko brine, da nagje puta i načina, kako da se javnom prosjačenju stane na put, a da sirotinja ipak ne skapava od gladi i pod pritiskom drugih nevolja, koje siromaštvo za sobom povlači.

Cestiti i agilni članovi društva »Hurijet« bavili su se ovim pitanjem već dulje vremena, a tome nastojanju njihovu ima se zahvaliti osnutuk društva »Merhamet«. Zadaća je »Merhameta«, da organizira privatno milosrgje, da sabere u jednom društvu sve one, koji imaju osjećaja za svoju potištenu braću i sestre, pa da iz društvenih članarina, dobrovoljnih priloga i drugih prigodnih darova stvara jedan fond za sirotinju. Iz toga fonda davaće se onda potpore ondje, gdje bude to u istinu bijeda i nevolja tražila i s toga će društvo tačno ispitati i voditi

») »Vakat«, br. 23. od 29. januara o. g. donosi člana pod gornjim naslovom, kojega i mi radi njegove važnosti prenosimo, a društvo, o kojem se ovdje govori, najtoplije braći muslimanima širom Bosne i Hercegovine preporučujemo, jer utrti suzu sirotinjsku jedna je od glavnih Božijih zapovjedi.

pregled nad čitavom sirotinjom. Usporedo s time ići će, društvo za uklanjanjem prosjačenja, koliko se to naravno dade postići, pa će zatražiti i pomoć policajne vlasti, kada bude trebalo, da se prosjačenju, kojemu nije povod nužda nego objest, stane na kraj, kao i uopće prosjačenju osoba, koje društvo pomaže. Društvo se već konstituisalo, a u odbor su izabrani ljudi bez obzira na njihovo političko mišljenje, kao što je i trebalo da bude, jer gdje se radi o zajedničkom vidanju boli naše, tu ne treba da bude podjele na stranke i strančice po političkom osvjetloženju.

»Merhamet« nam, hvala nastojanju svjesnih zanatlija, daje priliku, da okušamo volju i snagu, a mi se nadamo, da će naši ljudi pokazati dovoljno uvjigavnosti i razumijevanja, pa ne samo pristupiti kao članovi u ovo društvo, nego i svakom zgodom od svojih suvišaka doprinostiti u društveni (ond, jer radi se o islamskoj dužnosti, a i o našem obrazu.)

Da sa »Merhametom« ne će nestati siromaštva, samo se od sebe razumije. Siromaštvo je posljedica našega ekonomskog propadanja, a da se to spriječi, treba naći prave njegove uzroke i onda te uzroke ukloniti. S toga koliko god širokogrudan bio naš merhamet i isticao se on u kakvom god obliku, ne može biti ni govora o tome, da bi se time mogle i naše ekonomske prilike poboljšati. Ali, toliko se dalo u našim prilikama postići, a i to je, kako smo gore naveli, bilo od velike potrebe. Iste ove vrijedne zanačije shvatile su i same sasvim pravilno, da bi korisnije bilo, da se svijetu dade zarade i da se prisili na rad i za to se one prve i potakle misao, da se osnuje fabrika čarapa u Sarajevu, i tu smjesti makar i mali broj našeg siromašnog ženskinja, gdje bi moglo na dostojan način sebi hljeb zaragijavati. Ali ta misao sa nakon dvogodišnjeg zavlačenja razbila na slabom odzivu našega svijeta, pa je »Hurijet« pošao za onim, što se dalo postići.

Iznosimo ovo, da upozorimo i naša druga društva, da bi se prenila iz svog mrtvila i poradila na općoj narodnoj dobrobiti. Mi imamo u Sarajevu nekoliko muslimanskih društava, koja bi kao takova mogla dosta učiniti, kada bi bilo življeg zanimanja Mnogo našega svijeta ne zna čitati ni pisati, a želio bi da se nauči, samo traži da mu se dade zgodna prilika, kako ne bi u svom poslu stradao. I ako se ovdje otvara široko polje rada našim društvima, nije nam poznato, da i jedno od njih drži tečajeve za analfabete, a još manje kakve druge korisne tečajeve. Poznato je takogjer, da naše djaštvo mnogo kuburi sa zdravljem zbog loše hrane, a to mu onda i u nauci, naravno, veoma smeta. Sporazumom megju ovdašnjim društvima, kada bi se dakle radilo zajedničkim silama i sredstvima, dalo bi se bez kakva osobita truda i žrtava i to konačno postići, da se osnuje gjačka sofrta i siromašnom djaštvu pruži zdrava i jeftina hrana, i da se oslobodi svoga najgoreg neprijatelja — gladi. Isto tako mogla bi zajednički poraditi ova društva oko ostvarenja jedne zajedničke biblioteke, koja nam je od velike potrebe, jer bi ona mogla mnogo doprinijeti prosvjećivanju našega svijeta.

Nabacismo samo nekoliko misli, koje bi trebale da budu predmetom rasprave u ovim našim društvima, a što vrijedi za društva u Sarajevu, to vrijedi više manje i za društva po drugim mjestima naše domovine. Patriotska je dužnost naših društava, da razviju svoju djelatnost u narodu, a mi ćemo se u buduće češće osvrćati na pojedina naša društva, pa ćemo rado zabilježiti i svaki najmanji njihov uspjeh.